

Gıda Güvenliğini Destekleme ve Sürdürülebilir Tarımı Teşvik Etmede Yabani Yenilebilir Sebzelerin Potansiyel Rolü: Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği

Hatice Filiz Boyacı

*Bahçe Bitkileri Bölümü, Ziraat Fakültesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye
Bitki ve Toprak Uygulama ve Araştırma Merkezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye*

Özet

Sebze tarımında giderek artan nüfusun gıda ihtiyacından doğan gıda arz güvenliğini desteklemek için birim alandan daha fazla ürün elde etmeye odaklanılmıştır. Ancak yapılan yoğun tarımsal faaliyetler üretim üzerinde baskı oluşturmıştır. Sebzelerin sürekli aynı ortamda yetiştirilmesinden kaynaklanan toprakların verimsizleşmesi, kimyasal ilaç ve gübrelerin bilinçsiz ve fazla kullanımı, hastalık ve zararlıların yoğunluğu ciddi verim ve kalite kayıplarına neden olmaktadır. Bunlara ilaveten küresel iklim değişikliğinin etkisiyle artan aşırı hava olaylarının yol açtığı yüksek sıcaklık, kuraklık, soğuk, tuzluluk, ani yağışlarla meydana gelen seller, kentleşme ve sanayileşmenin sonucu olarak artan sera gazları salınımı, ağır metaller özellikle açıkta yetiştiriciliği tehdit etmektedir. Bitki ıslahçıları yeni çeşitlerin geliştirilmesinde bir yandan verim ve kalite sorunlarını çözmeye çalışırken diğer yandan stres koşullarına dayanıklılığı artırma çabasındadırlar. Bununla birlikte sürekli değişen koşullarda çoklu strese maruz kalan kültür sebzelerinde stres faktörlerine karşı direnç geliştirmek ıslah sürecini uzatmaktadır. Çoklu dayanım kazandırmak maliyetli bir süreç olup kısa vadede çözüm bulmak zordur. Dayanıklılık genleri için türün yabani akrabalarından yararlanılmakta, ıslah sürecinde yabani genitörden gelen istenmeyen genlerin eliminasyonu uzun zaman almaktadır. Oysa doğada bulunan yabani yenilebilir bitkiler halen güçlü genetik yapıları ile stres koşullarına dayanım sağlamakta ve yaşamlarını sürdürebilmektedirler. Yerelde tüketilen bu bitkiler gıda açığını kapatmada kısa vadede çözüm sunabilmektedir. Ancak bunların doğal yayılış alanlarının vadilerde ve yamaçlarda olması doğadan toplanan bu ürünlerin tedarikini güçleştirmektedir. Yabani yenilebilir sebzelerin kültüre alınarak yetiştirilmesi, devamlı bir şekilde tedarik edilmesini sağlayabilir ve tarımsal üretim sistemlerinde açık kapatılabilir. Türkiye sebze olarak tüketilebilecek yabani yenilebilir türlerin biyoçeşitliliği açısından oldukça zengindir. Yerelde kullanılan bu türlerden kültüre alınma potansiyeli taşıyanlar mevcuttur. Doğu Karadeniz Bölgesi bu anlamda önemli bir örnektir. Yüksek nem ve her mevsim yağışlı, asidik karakterde toprağı olan bölgeye adapte olan bazı yenilebilir yabani yapraklı sebzelerin yüksek adaptasyon yetenekleri ile farklı coğrafik koşullarda da yetiştirilme potansiyeli taşıdıkları kanıtlanmıştır. Bunlar bölgenin sürdürülebilir gıda sistemleri için yerel çözüm sunmakla kalmayıp, gıda güvenliğine alternatif yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: İklim dayanıklı ürünler, biyoçeşitlilik, kültüre alma, yapraklı sebzeler, yerel üretim

